

Om ätterna Reuters gemensamma mödernehärstamning

»Ingeborg Bagge« och hennes släktbakgrund

– Johan Andersson –

HENRIK NILSSON VAR UNDER ett drygt kvartssekel, decennierna före och efter sekelskiftet 1600, fogde i ett flertal härader och gårdslän i Östergötland. Hans tjänstgöringstid inleddes på drottning Gunilla Bielkes gård Liljestad (Skönberga socken, Hammarkinds härad) våren 1590 och kröntes med befallningen över Stegeborgs län 1614–1617.¹ Själv nådde Henrik Nilsson aldrig det adliga ståndet, men samtliga hans fyra söner i två äktenskap adlades i olika omgångar och introducerades på Riddarhuset. Därigenom blev han stamfar till ätterna Reuter af Skälboö nr 158 (som ursprungligen kallades Rytter) respektive Reuter nr 314.²

I Gustaf Elgenstiernas utgåva med ättartavlor över den introducerade adeln i Sverige presenteras Henrik Nilssons andra hustru – och mor till tre av de fyra sönerna – som »Ingeborg Bagge».³ Syftet med föreliggande artikel är att skärskåda och revidera de tryckta ättartavlornas och senare litteraturs uppgifter om denna Ingeborgs liv och släktbakgrund. Den centrala frågeställning som artikeln griper sig an är: vilka var egentligen hennes rätta föräldrar och vad är känt om dem? Har Ingeborg, såsom det påstås, någon koppling till den adliga ätten Bagge af Berga? Om inte, går det att säga något om hur denna tradition har uppkommit?

Artikelns första del kommer att ägnas åt en genomgång av tidigare litteratur och forskning, för att sedan övergå till att kritiskt granska och komplettera dessa. Genom en systematisk undersökning av släkttavlor, adelsgenealogier, frälselängder och godshistorik utifrån jordeböcker och fogderäkenskaper, kommer utredningen fram till en rad nya rön. Betydelsefullt har varit att fastställa den rätta identiteten på Ingeborgs mor, en »fru Margareta till Lundby» enligt senare tids forskning. I artikeln argumenteras för att fru Margareta är samma person som frälskvinnan Margareta Lydersdotter [Slatte].⁴ Vem som

1 Almquist (1922–1923, del 4, s. 86).

2 Elgenstierna (1925–1936, band 6, s. 241–245).

3 Elgenstierna (1925–1936, band 6, s. 242).

4 Namnet Lyder skrivs ibland även Lydert, men i det efterföljande kommer den förstnämnda

var Ingeborgs far förblir däremot tills vidare en obesvarad fråga. Andra viktiga slutsatser är att Ingeborgs patronymikon var Eriksdotter och att traditionen om namnet Bagge och hennes härstamning från ätten Bagge af Berga bygger på förhållandevis sentida uppgifter.

Uppgifter i de tryckta ättartavlorna

Om ätterna Reuters gemensamme anfader Henrik Nilsson till Skälboö (Skönbergas socken, Hammarkinds härad, Östergötland) redovisar de tryckta ättartavlorna, som utgivits av Gustaf Elgenstierna, i stort sett bara dennes karriär inom lokalförvaltningen, utan några övriga upplysningar om hans släktförhållanden.⁵ Min förhoppning är att i en senare artikel kunna återkomma till Henrik Nilsson och hans bakgrund.

Henrik Nilsson var i ett första äktenskap på 1580-talet gift med Brita Hansdotter, vilken av ättartavlorna inte är känd annat än till namnet. Tillsammans hade de sonen Johan Henriksson Rytter, född 24 juni 1585. Beträffande Henrik Nilssons andra hustru, som uppges ha haft adligt påbrå, är upplysningarna desto mer innehållsrika (se TAVLA 1). Enligt ättartavlorna hette hon »Ingeborg Bagge« och var »dotter av överstelöjtnanten Erik Bengtsson Bagge (af Berga, nr 118), och Poletta von Zijlen«. Giftermålet mellan Henrik Nilsson och Ingeborg Bagge ska ha ägt rum år 1600. De fick sönerna Lyder (född den 1 maj 1601), Carl (född 1607) och Erik (okänt födelseår).

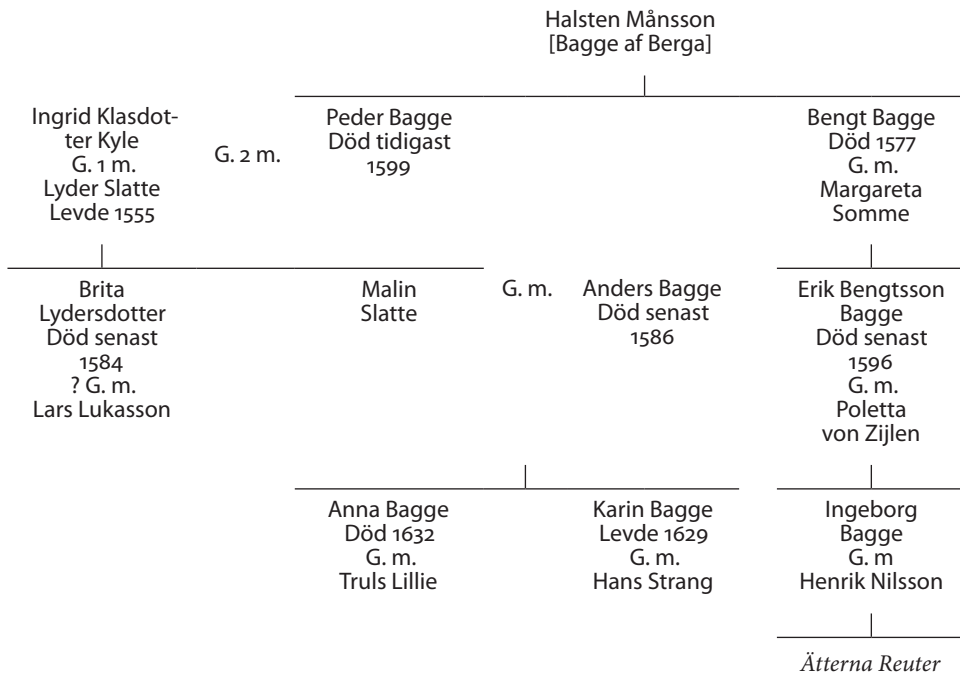
Ingeborg Bagges föregivne far Erik Bengtsson Bagge var enligt de tryckta ättartavlorna överstelöjtnant vid Dalregementet »på Carl IX:s tid« och tillhörde alltså ätten Bagge af Berga.⁶ Hans föräldrar var i sin tur Margareta Somme, som levde 1586, och den för förräderi år 1577 avrättade Bengt Bagge. Ättartavlorna meddelar vidare att Erik Bengtsson Bagges hustru Poletta von Zijlen var dotter till Johan von Zijlen, hovmarskalk hos hertigen av Sachsen, och Adelheid Claesdotter Wackerbart. Giftermålet mellan Erik Bengtsson Bagge och Poletta von Zijlen lär ha ägt rum »158(6)«. Förutom dottern Ingeborg hade de tillsammans sonen Bengt (1594–1660) och två andra döttrar, Margareta (död ung) och Anna.

Forskning efter Elgenstierna

Henrik Nilssons och hans hustru Ingeborgs sätesgård Stjåla (senare Skälboö) behandlas av Johan Axel Almquist i tredje delen av *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden* samt av Jan Eric Almquist i *Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden (1523–1611)*.⁷ I mångt och mycket upprepas här enbart de biografiska data som redan är kända genom Elgenstiernas ättartavlor. Almquist (1931–1976)

stavningen genomgående att användas.

- 5 I det följande hänvisas till Elgenstierna (1925–1936, band 6, s. 241–243). I princip samma uppgifter förekommer i Gabriel Anreps äldre utgåva av ättartavlorna (Anrep 1858–1864, del 3, s. 350–351).
- 6 I det följande hänvisas till Elgenstierna (1925–1936, band 1, s. 193). I princip samma uppgifter förekommer i Gabriel Anreps äldre utgåva av ättartavlorna (Anrep 1858–1864, del 1, s. 102).
- 7 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 1021) och Almquist (1960, s. 157).

Tavla 1. Släkttavla baserad på Elgenstierna (1925–1936).

anger dock tidpunkten för Henriks och Ingeborgs giftermål som »före 1601».⁸ Vidare omtalar Almquist att Ingeborg Bagge ännu levde 1631, då hon som änka innehade sätesgården skattefritt och kallades »hustru Ingeborg på Ön».⁹

I en recension av *Dalregementets personhistoria* uttrycker Hans Gillingstam tvivel rörande uppgiften att Erik Bengtsson Bagge skulle ha varit överstelöjtnant vid nämnda regemente.¹⁰ Anledningen är att han omnämns som avliden redan i de småländska landskapshandlingarna 1590. Upptäckten snävar in Erik Bengtsson Bagges äktenskap med Poletta von Zijlen till perioden 1586–1590, vilket enligt Gillingstam medför att sonen Bengt Bagges födelseår 1594 i ättartavlorna således är felaktigt.¹¹

Den korta tidsperioden för Erik Bengtsson Bagges och Poletta von Zijlens samlevnad gav senare upphov till en diskussion om parets barn på Anbytar-

8 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 1021). På ett ställe uppges dessutom att Henrik Nilssons dödsår var 1617, medan Almquist på ett annat håll hävdar att han detta årtal ännu var vid liv (Almquist 1931–1976, del 3, band 2, s. 906 och 1166, varav den senare uppgiften övertagits av Almquist 1960, s. 157 och 389).

9 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 1021). Ön verkar ha varit en annan benämning för sätesgården Stjåla och är känd åtminstone från 1608, se VaLA, Göta hovrätt Advokatfiskalens arkiv EVIIAAAF:2 (fascikel Åkerbo hd 1609–1610; opaginerad; AD bildid: v210002.b1880).

10 Gillingstam (1985, s. 16).

11 Gillingstam (1985, s. 16).

forum, startad av Niclas Rosenbalck.¹² Av kronologiska skäl ifrågasätter Rosenbalck sannolikheten i att makarna skulle ha hunnit få de fyra barn som ättartavlorna räknar upp. Inte heller anser han det rimligt, att dottern Ingeborg blott skulle ha varit runt 13 år när hon gifte sig med Henrik Nilsson. Rosenbalck framkastar tanken, att Ingeborg eventuellt kunde vara det utomäktenskapliga barn som det är känt att Poletta von Zijlen fick med Johan Larsson Sparre före giftermålet med Erik Bengtsson Bagge.¹³ Men längre än så kom inte diskussionen på Anbytarforum.

I en artikel i *Släktforskarnas årsbok 2009* presenterar Henrik Mosén dittills ouppmärksammade rön om Ingeborgs ursprung.¹⁴ Mosén redogör för ett protokoll från ett östgötskt lagmansting den 21 juli 1607, i vilket avhandlades en arvstvist mellan ryttmästaren Hans Strang och Truls Lillie [af Löfstad] å ena sidan och Henrik Nilsson å den andra. Ärendet, vars uppgifter innebär att Ingeborg definitivt kan avlägsnas från Erik Bengtsson Bagges och Poletta von Zijlens barnaskara, inleds på följande vis [min kursivering]:

Kom för rätta wälbördigh Hans Strangh och Truls Lillie och tiltalt-he, wälachtadh Hindrich Nilsonn til Stiäla, om nogott afflinge godz, huilkett afflinge godz *fruu Margaretha till Lundby sinn oechta dotter Hindrich Nilsonns hustruu* giffuidt haffuer, både ij Löst och fast, Och tilsporde in för rättenn förbe:te Hans Strangh, om förbe:te *fruu Margaretha* war mechtigh till att giffua sitt oechta barnn sijna Mårgångaffuår och afflinge godz [...] Tå Framlade förbe:te Hindrich Nilsonn ett sinn hustruus Moders förbe:te *Fruu Margarethas* breff med nogra wälbördige Männns Signeth och wndershriffelse, huilkett breff förMellthe och stadfeste, att förbe:te *Fruu Margaretha* hade giffuitt *sinn dotter Ingeborg* förbe:te Hindrich Nilsonns hustruu alt sitt afflinge godz både ij löst och fast.¹⁵

Av Moséns tillfällighetsfynd framkommer således att Henrik Nilssons hustru Ingeborg var en utomäktenskaplig dotter till frälsekvinnan »fru Margareta till Lundby«, vars kvarlåtenskap Hans Strang och Truls Lillie nu gjorde anspråk på. Åtminstone en del av sin egendom, de gods hon själv förvärvat samt fått i morgongåva, hade fru Margareta tydligen före sin död skänkt till dottern Ingeborg.

Med utgångspunkt i litteraturen identifierar Mosén sätesgården »Lundby« som Lundby i Å socken (Björkekinds härad, Östergötland), och likaså fru

12 Rosenbalck (2003).

13 Rosenbalck (2003). Om Poletta von Zijlens förbindelse med Johan Larsson Sparre, se Samuelson (1993, s. 244–246 och 2001, s. 67–68).

14 Mosén (2009).

15 RA, Strödda domböcker och rättegångshandlingar 6 (fascikel »Protokoll från lagmansting i Östergötland«; opaginerad; AD bildid: v797269.b2490). Det renoverade exemplaret av lagmanstingsprotokollet, med ett i princip likalydande stycke, är bevarat i Göta hovrätt Advokatfiskalens arkiv EVIICC:1 (fol. 17v) och citeras av Mosén (2009, s. 207–208). Excerpter gjorda av Elgenstiernas medarbetare Otto Adelborg finns även i RHA, [Utdrag ur lagmansdomböcker 1558–1649, lagsagor 1601–1697 och domböcker för städer 1616–1700] [1] (»Lagmansdomböcker för Östergötland«, s. 3) och i RHA, Riddarhusdirektionen HIII:2 (opaginerad; AD bildid: v976061.b3630).

Margareta som änkan efter hovtjänaren och häradshövdingen Lars Lukasson [liggande halv hjort].¹⁶ Johan Axel Almquist omtalar nämligen denna änkefru Margareta i sin historik över säteriet Lundby, och uppger med stöd av en frälselängd från 1590 att hon detta år ägde det ena av de två hemmanen där.¹⁷ Almquist nämner även, baserat på de tryckta ättartavlorna, att Lars Lukasson lär ha varit gift en gång tidigare med Brita Lydersdotter [Slatte], vilket Mosén dock är skeptisk till.¹⁸ Mosén ser däremot Almquists uppgift om att Henrik Nilsson år 1600 uppbar skatten av fru Margaretas gods som ytterligare en bekräftelse på kopplingen dem emellan; det var ju av allt att döma sin svärmors uppbörd Henrik Nilsson tog hand om.¹⁹

Släktkopplingen till fru Margareta framgår inte av den ovannämnda arvstvisten 1607, men det som förenar den kärande parten i ärendet, Hans Strang och Truls Lillie, är att de var gifta med varsin dotter till Anders [Halstensson] Bagge [af Berga] och Malin [Lydersdotter] Slatte – Hans Strang med Karin och Truls Lillie med Anna.²⁰ Mosén resonerar sig slutligen fram till att fru Margareta sannolikt var en hittills okänd dotter till Anders Bagge och Malin Slatte, således en syster till Hans Strangs och Truls Lillies hustrur (se TAVLA 2).²¹ En sådan hypotes ligger nära till hands, därför att den skulle förklara förhållandet mellan arvstvistens kontrahenter.

Mosén sätter vidare likhetstecken mellan fru Margareta till Lundby och en fru Margareta till Söderby, vilken i en frälselängd 1590 står som ägare till frälsehemmanet Bjurvik i Hjorteds socken (Tjusts härad, Småland).²² Bjurvik innehades senare av Hans Strang, och vad gäller Söderby gör han antagandet att det rör sig om samma Sörby (tidigare Söderby) i Örtomta socken (Banke-

16 Mosén (2009, s. 208–209). Till Moséns beskrivning av Lars Lukasson kan åtskilliga kompletteringar göras, men jag nöjer mig här med att nämna följande: enligt en sentida uppgift ska han ha adlats 1568 (RA, Genealogica 156, s. 430). Jan Samuelson (1993, s. 332) är tveksam till notisen om adlandet och säger sig inte ha hittat något som styrker uppgiften, men även Olof von Dalin (1747–1761, del 3, band 1, s. 694, not t) nämner faktiskt Lars Lukasson bland dem som fick sköldebrev av Erik XIV. En beskrivning av hans vapen ingår dessutom i en förteckning över sköldebrev, som verkar härröra från Rasmus Ludvigssons stora släktbok (RA, Skoklostersamlingen, Skoklostersamlingen 1 E 8676, fol. 366v; KB, Rålambska samlingen, Folio 12, fol. 1v; Genealogica 41, fol. 210v). Lars Lukasson var 1572–1578 befallningsman på Öland (Almquist 1922–1923, del 4, s. 144) och anklagelser om oegentligheter där gjorde att han ställdes inför rätta 1579 och sannolikt dömdes till döden (Sjödin 1950, s. 399). Huruvida straffet verkställdes går inte att säga säkert, men klart är i varje fall att han avled senast 1581 (RA, Landskaphandlingar, Östergötlands handlingar 1581:3, fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0048803_00018).

17 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906) med hänvisning till RA, Frälse- och rusttjänstlängder –1632 15 (s. 448).

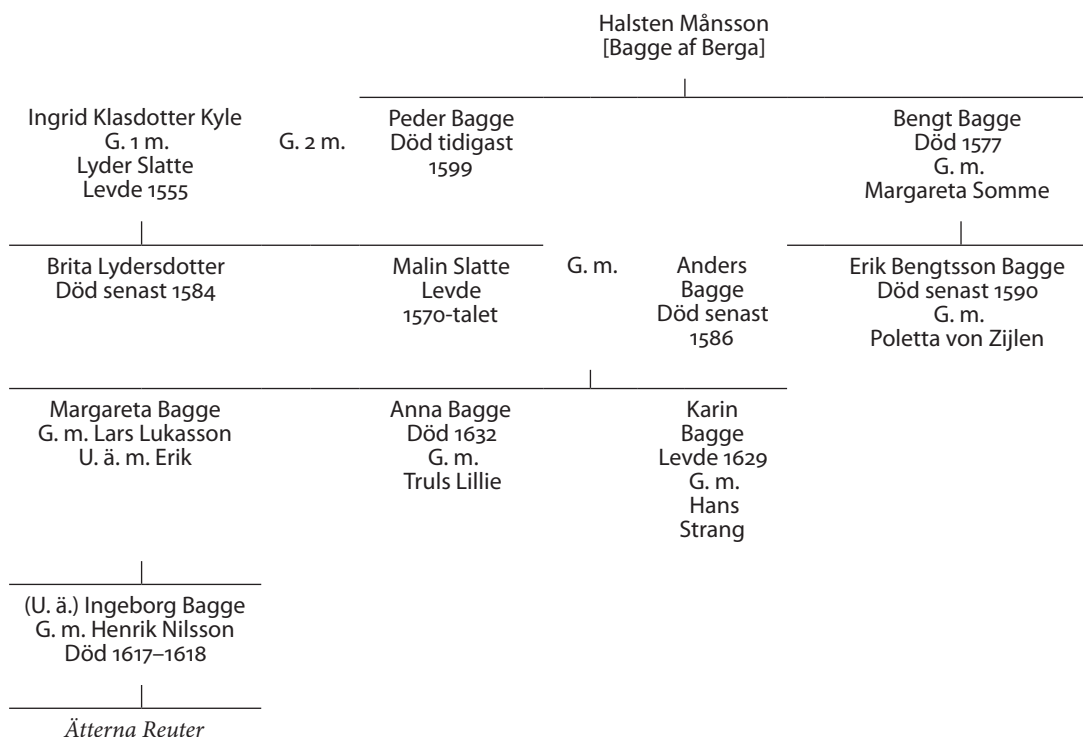
18 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906), Elgenstierna (1925–1936, band 7, s. 335) och Mosén (2009, s. 211–212).

19 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906) och Mosén (2009, s. 208).

20 Elgenstierna (1925–1936, band 1, s. 192–193).

21 Mosén (2009, s. 210–212).

22 Mosén (2009, s. 210–211).

Tavla 2. Släkttavla baserad på forskningen efter Elgenstierna.

kinds härad, Östergötland), som Truls Lillie vid lagmanstinget 1607 stod skriven till. Att såväl Bjurvik som Sörby tidigare tillhört Lyder [Eriksson] Slatte tar Mosén därför som stöd för sin teori att Margareta var dotter till Malin Slatte och därigenom dotterdotter till Lyder Slatte. Det bör nämnas att även andra forskare tidigare har försökt identifiera fru Margareta. Jean Silfving uppger att Lars Lukasson var gift med Margareta Nilsdotter [vinge], vilket dock inte kan stämma.²³ Elgenstiernas medarbetare Otto Adelborg noterade däremot om Margareta i sin excerpt av lagmanstinget från 1607: »antagligen Bagge af Berga».²⁴

Vad gäller tidpunkten för Henrik Nilssons frånfälle, har Mosén påträffat honom för de fyra första terminerna i Älvsborgs lösen 1613–1619. Men för de två sista terminerna 1618–1619 betalade hans änka, det vill säga Ingeborg.²⁵ Alltså torde Henrik Nilsson ha avlidit omkring 1617–1618.

Skara skrifthistoriska sällskap publicerade 2019 ett faksimil av en utfärdspre-dikan från 1645 över Henrik Nilssons äldste son Johan Henriksson Rytter.²⁶ Om bland annat dennes släktförhållanden ägnar Bo J. Theutenberg en artikel

23 Silfving (1958–1960, s. 100). Margareta Nilsdotter [vinge] tillhörde en äldre generation, verkar ha avlidit omkring 1585 och hade bara en känd make, se ÅSF (1957–2013, del 2, häfte 1, s. 213).

24 [Utdrag ur lagmansdomböcker 1558–1649, lagsagor 1601–1697 och domböcker för städer 1616–1700] [1] (»Lagmansdomböcker för Östergötland«, s. 3).

25 Mosén (2009, s. 206, not 3).

26 Prytz (2019).

i utgåvan.²⁷ Styvmodern Ingeborg berörs kortfattat, men skildringen baseras uteslutande på Elgenstiernas uppgifter, eftersom Theutenberg uppenbarligen förbisett Henrik Moséns utredning.

Traditionen om »Ingeborg Bagge«

I det följande kommer först några biografiska kompletteringar att göras, sedan kommer traditionen om »Ingeborg Bagge« att undersökas.

När Henrik Nilssons första hustru Brita Hansdotter avled är inte känt. Hon finns belagd som fataburshustru jämsides sin man på Liljestads gård, och var utan tvekan i livet åtminstone fram till våren 1593, men sannolikt även i september samma år.²⁸ Efter Brita Hansdotters frånfälle gifte, som vi har sett, Henrik Nilsson om sig med »Ingeborg Bagge«. Tidpunkten för deras giftermål torde emellertid kunna justeras tillbaka ett år i tiden, från år 1600, som Elgenstierna och hans föregångare Anrep uppger, till 1599. Henrik Nilssons egna fogderäkenskaper för Bråborgs län upptar bland utgifterna för nämnda år en rad varor, som hertig Johan av Östergötland skänkt till hans bröllop.²⁹ Efter Henrik Nilssons död någon gång 1617–1618, tidigast i oktober 1617, levde Ingeborg kvar på sin sätesgård Stjäla (även kallad Ön) i Skönberga socken.³⁰ Om hennes liv som änka är praktiskt taget inget känt. Hon nämns fortfarande i 1632 års boskapslängd, men har året därpå ersatts av kaptenen Gert Höijer, som av okänd anledning står skriven till Ön.³¹ Kanske antyder det att Ingeborg avled ungefär vid denna tid.

Att Ingeborgs patronymikon verkligen var Eriksdotter är belagt i Henrik Nilssons egen odaterade frälsedeklaration, vilken vi senare kommer att återkomma till.³² Vidare lyser namnet Bagge med sin frånvaro bland de biografiska uppgifterna i sonen Lyder Henriksson Reuters likpredikan på tyska från 1647. Ingeborg kallas där enbart »die Wol-Edelgebohrne / viel Ehr- vnd Tugendreiche Fraw / Ingeborg Erichßtochter«.³³ Hos de äldre adelsgenealogerna såsom Rasmus Ludvigsson (–1594), Per Månsson Utter (1566–1623) och Johan Peringskiöld (1654–1720), återfinns inte ätten Reuter, och därmed inte heller Ingeborg, överhuvudtaget, vad jag har kunnat utröna.³⁴ En genomgång av sena-

27 Theutenberg (2019).

28 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1591:7 (fascikel 1; fol. 60r), 1591:7 (fascikel 2; fol. 31r, 32v och 53r) och 1593:1 (fascikel 1; fol. 66r och 69v).

29 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1599:11 (fascikel 2; fol. 8v, 13v och 17r). Eftersom räkenskapsåret vanligtvis löpte från mickelsmäss till mickelsmäss finns givetvis även möjligheten att bröllopet ägde rum redan hösten 1598.

30 Henrik Nilsson satt i rätten på Söderköpings rådstuga den 21 och 25 oktober 1617, se Strödda domböcker och rättegångshandlingar 27 (fascikel »Östergötlands län«; opaginerad; AD bildid: v797290.b2220). Sonen Lyders likpredikan gör gällande att fadern avled när Lyder var 15 år, och därefter lär Lyder 1618 ha tagit värvning inom militären (Edler 1647, s. 25–26).

31 RA, Boskaps- m fl längder 3:24 (fol. 408v) och 25 (s. 910). Om Gert Höijer, se Petri (1926–1962, del 2, s. 473) med vidare sidhänvisningar till samma verk.

32 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 29 (fascikel 3; opaginerad; RA bildid: Aoo65538_00139).

33 Edler (1647, s. 24–25).

34 Jag har utan resultat gått igenom de släkt-, vapen- och sätesgårdsregister till Rålåmska sam-

re genealogier visar att det tidigast är bland Elias Palmskiölds (1666–1719) släktavlor och notiser för ätten Reuter som en »Ingeborg Erichsdotter« dyker upp.³⁵ Hos Carl Ludvig von Schantz (1681–1734) kallas hon i stället för första gången »Ingeborg Bagge«.³⁶ Anders Anton von Stiernman (1695–1765) respektive Johan Otto Åkerstein (1713–1766) tycks senare ha kombinerat de båda namnen till »Ingeborg Ericbsdatter Bagge«.³⁷ Men hos Carl von Schönfeldt (1746–1784) benämns hon återigen »Ingeborg Bagge«.³⁸ Originalgenealogin, som ätten Reuter skickade in till Riddarhuset 1764, namnger ursprungligen inte någon av Henrik Nilssons hustrur. Däremot har namnen »Brita Hansdotter« och »Ingeborg Bagge« skrivits dit i efterhand.³⁹ Vidare har vi Nils Wilhelm Marcks von Würtembergs (1743–1817) genealogier, som Anrep i mångt och mycket baserade sina ättartavlor på.⁴⁰ Där står således ordagrant de namnuppgifter som senare hittas hos Anrep och Elgenstierna, inklusive tillägget om att Ingeborg skulle vara dotter till »Erik Bengtson Bagge till Berga«.⁴¹

Av ovanstående framgår att traditionen om namnet Bagge verkar ha uppstått ganska sent i tiden, ungefär i början av 1700-talet. Ännu yngre är av allt att döma uppgiften om Ingeborgs föräldrar, som genom nyare forskning visat sig vara felaktig. Jag har inte lyckats hitta att någon adelsgenealogi före den nyssnämnda Marcks von Würtembergs omtalar en dotter vid namn Ingeborg bland Erik Bengtsson Bagges och Poletta von Zijlens barn.⁴² von Schantz, som ju lanserade namnet Bagge, påstår å sin sida i en annan tabell att hon hette »Ingeborg Nilsdott: Bagge i Hinsekin« och i stället tillhörde ätten Bagge av Bo-

lingen, Folio 12 och Skoklostersamlingen 1 E 8676 samt motsvarande register till Genealogica 41, vilka samtliga finns i Riksarkivets forskarexpedition i Marieberg. I RHA, Peringskiölds genealogier 3 ingår inte ätten Reuter.

35 UUB, Palmskiöldska samlingen 234 (s. 669). Jämför RHA, Palmschölds genealogiska samlingar 4 (s. 2905).

36 RHA, von Schantz genealogier 3 (fol. 7v).

37 UUB, X 20 (Reuter, opaginerad) och RHA, Åkersteins genealogier över introducerade ätter 10 (Reuter, opaginerad; AD bildid: v910870.b1590). Citat efter von Stiernman i X 20.

38 RHA, Schönfeldts genealogier 7 (fol. 777r och 779r).

39 RHA, Originalgenealogier 11 (fol. 81). I Cornelius Reuters följebrev nämns dock hustrun Brita (fol. 80r).

40 SBL (1918–, band 25, s. 113).

41 RHA, N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier, Döda ätter 6 (fol. 48r).

42 N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier, Levande ätter 1 (fol. 122r). Hos Utter i Genealogica 41 (fol. 250r), Peringskiölds genealogier 1 (»Baggar av Berga«, opaginerad; AD bildid: v910616.b540) och Palmschölds genealogiska samlingar 1 (s. 1723), uppräknas enbart barnen Bengt och Anna. von Schantz (von Schantz genealogier 1, fol. 35v) och von Stiernman (X 11, Bagge af Berga, opaginerad) har förutom dessa två även dottern Margareta, likaså Schönfeldts genealogier 1 (fol. 40r). Daniel Tilas (Genealogica 110, Bagge af Berga; opaginerad; AD bildid: v914749.b1210) liksom Åkerstein (Åkersteins genealogier över introducerade ätter 3, fol. 2v) har återigen bara Bengt och Anna som barn. Till och med i Riddarhusets originalgenealogier finns bara barnen Bengt, Margareta och Anna (RHA, Originalgenealogier i kapslar 1, Bagge af Berga; opaginerad; AD bildid: v910622.b990).

torp.⁴³ Min tolkning är att traditionen om Ingeborgs föräldrar, och förmodligen också släktnamnet Bagge, har uppstått genom forna tiders ofta kritiklösa kombinerande av namn och personer.

Frågan om vem som var far till Ingeborg Eriksdotter förblir däremot obesvarad tills vidare. Att han hette Erik är fastställt, med tanke på Ingeborgs patronymikon. Men särskilt mycket längre än så kommer vi nog inte i dagsläget. Dock kan konstateras, att inga samtida eller i övrigt trovärdiga belägg har hittats för att denne Erik tillhörde ätten Bagge af Berga.

En ny teori om »fru Margareta till Lundby«

Att föräldrarna till Ingeborg Eriksdotters mor, fru Margareta till Lundby, skulle vara Anders Bagge och Malin Slatte förefaller vid en första anblick helt rimligt. En närmare granskning kan emellertid avslöja vissa uppgifter, som inte är förenliga med denna teori. I Per Månsson Utters släktbok, volym 41 i Riksarkivets samling Genealogica, finns nämligen en intressant släkttavla som rör ätten Slatte. I släkttavlan förekommer Lars Lukasson och Utter redovisar att denne var gift med en dotter till Lyder Slatte vid namn Margareta, alltså en syster till den nyss nämnda Malin Slatte.⁴⁴ Att Lars Lukasson också varit gift med Brita Lydersdotter, som tidigare har antagits, nämns inte alls av Utter – faktum är att släkttavlan saknar dottern Brita bland Lyder Slattes barn. Här finns således all anledning att pröva en ny hypotes om fru Margaretas till Lundby identitet: är det tänkbart att hon i själva verket var dotter till paret Lyder Slatte och hans hustru Ingrid Klasdotter Kyle? Vad talar för respektive emot en sådan tes?

Om vi till att börja med uppehåller oss vid Per Månsson Utters släkttavla, ger den ett bitvis rörigt intryck, med överstrukna och tillförda namn. Men till dess förtjänster bör ändå räknas, att det är en källa som är ganska samtida med personerna den behandlar. Dessutom anträffas samma uppgift om Margareta Lydersdotter i sekreteraren Olof Claessons (–1595) efterlämnade släkttavlor i Genealogica volym 40.⁴⁵ Claessons släkttavlor är mer sparsamt nyttjade av den genealogiska forskningen, och därför svårare att källvärdera. Som Holger Rosman framhåller, är det i grunden en samling avskrifter av främst Rasmus Ludvigssons genealogier, som Claesson sedan har bearbetat och gjort tillägg till.⁴⁶ Den ena av de två släktavlorna som uppger att Margareta Lydersdotter var gift med Lars Lukasson bygger tydligt på Ludvigssons Genealogica volym 21.⁴⁷ Men där Ludvigsson stannar vid Lyder Slatte, fortsätter Claesson ytterligare två generationer framåt i tiden. Uppgifterna är således även här samtida med de berörda personerna, däremot finns ju givetvis möjligheten att Claesson kopierat Utter eller vice versa.

43 von Schantz genealogier 1 (fol. 33v).

44 RA, Genealogica 41 (fol. 244r).

45 Genealogica 40 (fol. 115r och 146r).

46 Rosman (1897, s. 134–135).

47 Genealogica 40 (fol. 115r) och 21 (fol. 59r).

Margareta Lydersdotter

Är hypotesen att fru Margareta till Lundby var densamma som Margareta Lydersdotter förenlig med vad som är känt om den sistnämnda eller vad som kan bringas i dagen rörande henne? I de tryckta ättartavlorna räknas Margareta Lydersdotter upp som ett av barnen till Lyder Slatte och Ingrid Klasdotter Kyle (se TAVLA 1). Den knapphändiga personnotisen berättar att Margareta ligger begravd i Örtomta kyrka (Bankekinds härad, Östergötland) och att hon »upptrände åtskilliga gamla brev släkten till harm och förtret».⁴⁸

Ättartavlornas uppgifter är direkt hämtade från Marcks von Würtemberg, vilken i sin tur förmodligen har byggt vidare på Palmskiöld, som i början av 1700-talet verkar vara den förste att uppmärksamma Margaretas existens sedan Per Månsson Utter.⁴⁹ Den kuriösa upplysningen om de utplånade breven härrör till synes från ett ärende i Göta hovrätt, i vilket Anna Bagge 1638 klagade på att brev saknades rörande sätesgården Sörby, därför att hennes moster Margareta Lydersdotter tidigare bränt upp dem.⁵⁰ Att Margareta tillsammans med sin mor Ingrid Klasdotter Kyle, styvfadern Peder [Halstensson] Bagge, systerdottern Anna Bagge och den sistnämndas dotter Anna Trulsdotter Lillie [av Lövestad] är begravda i en numera igenlagd släktgrav i Örtomta kyrka bekräftas av ett idag försvunnet epitafium med deras namn och »illa målade vapen», som förr fanns upphängt på en pelare i kyrkan.⁵¹

Ovanstående innehåller inget som skulle tala emot vår hypotes. En betydande invändning är däremot att varken de tryckta ättartavlorna eller forskningen känner till att Margareta Lydersdotter överhuvudtaget skulle ha varit gift. Dessutom vore det vid den här tiden inte tillåtet för Lars Lukasson att ingå äktenskap med Margareta, om han dessförinnan varit gift med hennes syster Brita, på grund av reglerna kring blodskyldskap. Att Lars Lukasson enbart varit gift med Brita Lydersdotter hävdas i ett flertal äldre adelsgenealogier liksom i Anreps tryckta ättartavlor.⁵² Gabriel Djurklou uppmärksammar emellertid att Lars Lukassons änka kallades »Märita», vilket senare föranlett Elgenstierna att sätta ett frågetecken vid notisen om äktenskapet med Brita Lydersdotter och skriva

48 Anrep (1858–1864, del 4, s. 14) och Elgenstierna (1925–1936, band 7, s. 335).

49 N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier, Döda ätter 7 (fol. 70r) och Palmskiöldska samlingen 240 (s. 59).

50 RHA, Utdrag ur Göta hofrätts arkiv, småländska domböcker, Växjö domkapitels arkiv m. fl. av fru H. Friberg och P.G. Vejde [1] (»Bagge»; opaginerad; AD bildid: v976075.b170).

51 Widegren (1817–1829, s. 587), Broocman (1760, s. 253) och inventarium 1796 i VaLA, Örtomta kyrkoarkiv C:3 (maskinpag. 13). Jämför Sveriges kyrkor (1912–, del 14 (Bankekinds härad. Norra delen 2), s. 182).

52 Peringskiölds genealogier 3 (»Slatter», opaginerad; AD bildid: v910618.b1070), Palmskiöldska samlingen 240 (s. 58), Palmskiölds genealogiska samlingar 4 (s. 3407); von Schantz genealogier 3 (fol. 92v), X 21 (Slatte; opaginerad), Åkersteins genealogier över introducerade ätter 11 (Slatte, opaginerad; AD bildid: v910871.b3690), N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier, Döda ätter 7 (fol. 70r) och Anrep (1858–1864, del 4, s. 14).

in »Märta« som hans andra och sista hustru.⁵³ Men det finns eventuellt skäl att ifrågasätta Britas existens eller i varje fall hennes härstamning från ätten Slatte. Går vi tillbaka till de äldre genealogerna, förekommer till exempel varken i Rasmus Ludvigssons stora släktbok, Anna Persdotters [Bielke] (–1551) släktbok eller i Per Månsson Utters *Genealogica* 41 någon dotter vid namn Brita bland Lyder Slatte's barn.⁵⁴ Märkligt nog påträffas hon i Jonas Bures (1575–1655) personregister till Utters släktbok, men de sidor som Bure hänvisar till nämner ingen Brita Lydersdotter.⁵⁵ Det är sedan från Johan Peringskiölds genealogier och framåt som hon inkluderas i släkttavlor över ätten Slatte.⁵⁶

Viss tveksamhet råder således kring Brita Lydersdotter. Den tidigare nämnda frälselängden från 1590, som Johan Axel Almquist refererar till, uppger däremot otvetydigt att »hustrw Margretta« som då ägde Lundby i Å socken var änka efter Lars Lukasson.⁵⁷ En systematisk genomgång av landskapshandlingarna för Björkekinds härad bekräftar till yttermera visso att Lars Lukassons änka verkligen hette Margareta. I avkortningarna på årliga räntan och övriga extraskatter 1580 återfinns Lars Lukasson bland de adelsmän som brukade avel på sina frälsehemman.⁵⁸ Namnet på hemmanet framgår inte, men året därpå var han ersatt av »F[ru] Margreta på Hakesta«.⁵⁹ Att det rör sig om Lars Lukassons änka anges uttryckligen. Hackerstad, som hon då uppgavs hålla avel på, var ett halvt frälsehemman som också låg i Å socken.⁶⁰ Båda hemmanen i Lundby tillhörde däremot vid den här tiden, såsom Johan Axel Almquist påtalar, riksrådet Jöran Holgersson Gera.⁶¹ Från 1583 till 1585 uppges Margaretas avel vara utökad till två frälsehemman, och tidvis kallas hon »Frw Margretha på Hakesta och Lundby«.⁶² På något sätt förefaller hon alltså nu ha kommit i besittning av den ena

53 Djurklou (1877, s. XX, not 3) och Elgenstierna (1925–1936, band 7, s. 335). Djurklou hänvisar till RA, Sandbergsska samlingen, där jag gjort vissa försök att hitta hans källa, bland annat i FF:14 (fol. 15236–15310, som berör »Hjort, ointrod. adl. ätt«), men utan resultat. Elgenstiernas referens är egentligen inte till Djurklou (1877), utan till »Riddarhusarkivet, G. Djurklous anteckningar om medeltidsätter« (Elgenstierna 1925–1936, band 7, s. [V] och 337, not 10).

54 Skoklostersamlingen 1 E 8676 (fol. 193v, 194r, 232r, 279v, 285r, 428v och 429v), Rålambska samlingen, Folio 12 (fol. 192v, 193r, 231r, 278v, 284r, 398v, 399r och 399v), RHA, Anna Persdotters (Bielke) släktbok 1 (fol. 117r) och *Genealogica* v 41 (fol. 102r, 195r, 204r, 243v och 244r).

55 *Genealogica* 50 (s. 99).

56 Se not 52. Det ligger utanför ramarna för denna artikel, men kan man fråga sig huruvida Brita enbart är en fantasiskapelse som uppstått i Bures register och sedan övertagits av efterföljande genealoger.

57 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 15 (s. 448). Jämför Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906).

58 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1580:5 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0048794_00054, A0048794_00075 och A0048794_00077).

59 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1581:3 (fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0048803_00018 och A0048803_00039) och 1581:3 (fascikel 3; fol. 121r).

60 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906) med hänvisning till Frälse- och rusttjänstlängder –1632 15 (s. 448), i vilken Hackerstad felaktigt skrivs som »Halgesta«.

61 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906).

62 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1583:11 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid:

gården i Lundby. Men i årliga räntan 1586–1588 är Jöran Gera tillbaka igen som ägare av Lundbys båda hemman.⁶³ Efter hans död återkommer sedan fru Margareta som innehavare.⁶⁴ Det är emellertid först åren 1597–1600 som vi hittar henne i räkenskaperna som fru Margareta på/i Lundby.⁶⁵

Visserligen förekommer fru Margareta ännu i avkortningen på årliga räntan 1602–1604, men det är möjligen en eftersläpning i räkenskaperna.⁶⁶ En tidigare marginalanteckning hävdar att hon i själva verket avled redan 1599.⁶⁷ Det skulle i så fall förklara orsaken till att Henrik Nilsson år 1600 uppbar räntan av och brukade sin svärmor »fru Margaretas godz på Lundby«, vilket enligt längden innefattade Lundby i Å socken.⁶⁸ Det kan nämnas att Lundby senare redovisades under Henrik Nilsson i en frälselängd 1604 och i avkortningen på årliga räntan 1606.⁶⁹

Arvstvisten med Hans Strang och Truls Lillie

I arvstvisten 1607 mellan Henrik Nilsson och hans hustru Ingeborg å ena sidan, och Hans Strang och Truls Lillie å den andra, måste det ha funnits en släktskapskoppling mellan parterna. Annars skulle de sistnämnda rimligtvis inte ha kunnat göra anspråk på arv efter Ingeborgs mor Margareta. Närmast till hands ligger givetvis den tidigare uppfattningen, att fru Margareta var gemensam svägerska till Hans Strang och Truls Lillie (se TAVLA 2). Men om vi i stället antar att fru Margareta och Margareta Lydersdotter verkligen var en och samma person, blir målet ändå fortsatt begripligt. Anna och Karin Andersdotter Bagge var båda döttrar till Malin Slatte, som alltså var syster till Margareta Lydersdotter.

A0048847_00159), 1584:12 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0048866_00047) och 1585:10 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0048883_00138) benämner henne fru Margareta på Hackerstad. Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1583:11 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0048847_00188) och 1585:10 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0048883_00170) benämner henne i stället fru Margareta på Hackerstad och Lundby.

63 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1586:16 (fascikel 2; fol. 24r), 1587:8 (fascikel 1; fol. 26r) och 1588:14 (fascikel 3; fol. 26r).

64 Se till exempel Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1589:7 (fascikel 2; fol. 24r) och 1590:12 (fascikel 1; fol. 28r). Det bör dock påpekas att ägarförhållandena gällande Hackerstad och Lundby i Å socken är något diffusa under 1580- och 1590-talen. Motstridiga uppgifter förekommer inte sällan i årliga räntan och övriga fogderäkenskaper.

65 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1597:6 (fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0049100_00014), 1598:5 (fascikel 3; opaginerad; RA bildid: A0049115_00100), 1599:16 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0049141_00057) och 1600:11 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0049152_00213).

66 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1602:8 (fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0049174_00012), 1603:8A (fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0049187_00012) och 1604:14A (fascikel 1; opaginerad; RA bildid: A0049207_00014).

67 Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1599:16 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0049141_00057).

68 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 16 (s. 137 och 157). Jämför Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 906).

69 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 16 (s. 470–471) och Landskapshandlingar, Östergötlands handlingar 1606:1A (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0049227_00262).

Ärendet skulle följaktligen handla om att Hans Strang och Truls Lillie ville få del av kvarlåtenskapen efter deras hustrurs moster Margareta. Förutom Malin och Margareta synes övriga barn till Lyder Slatte och Ingrid Klasdotter Kyle vid tiden för domstolsförhandlingen vara avlidna utan ättlingar, vilket skulle göra systrarna Anna och Karin till närmaste arvingar.⁷⁰

Några frälsegods ägarhistorik och arvsgång

Nyss nämnda arvstvist rörde gods som fru Margareta fått i morgongåva och själv förvärvat. Som utomäktenskapligt barn hade Ingeborg däremot ingen arvsrätt till sin mors ärvda gods, vilka i stället torde ha tillfallit den närmaste släkten. Finns det några frälsehemman som kan beläggas ha bytt innehavare från fru Margareta till hennes eventuella systerdöttrar Anna eller Karin Bagge, eller snarare till deras respektive makar? Och har någon av dessa eventuella gårdar en proveniens som stärker sambandet mellan Margareta och ätten Slatte?

I litteraturen hittar vi åtminstone tre småländska frälsehemman i Sevede härad, vars ägarlängder tycks lovande och värda att granska närmare. Det rör sig om hemmanen Främsteby i Vena socken samt Brantestad och Frödingehult i Frödinge socken, vilka samtliga verkar härröra från bröderna Lyder, Verner och Nils Slatte.⁷¹ Om gårdarnas historia redovisar Almquist (1931–1976) följande:⁷² ett (av två) hemman i Brantestad innehades 1562 och ännu 1576 av Margareta Lydersdotters styvfar Peder Bagge, men tillhörde 1579 i stället hennes man Lars Lukasson. Hans Strang, gift med Peder Bagges brorsdotter, tillika Margareta Lydersdotters systerdotter, Karin Bagge, står sedan som ägare år 1600. Främsteby och två hemman i Frödingehult var 1562 del av ett landbokkomplex tillhörigt Nils Slatte, bror till Lyder Slatte. Efter Nils Slattes död omkring 1575 bekom »hans brorsdotter, gift med Lars Lukasson« ett antal hemman, däribland Främsteby och en av gårdarna i Frödingehult. Hemmanen gick därefter i arv till Karin Bagge och hennes man Hans Strang.

Så långt Johan Axel Almquist. En systematisk genomgång av årliga räntan för socknarna Frödinge och Vena, avslöjar emellertid fler intressanta upplysningar, som fyller i godshistorikens luckor:⁷³

- Lars Lukasson är skriven för det ena hemmanet i Brantestad i årliga räntan

70 På liknande sätt som med Brita, den sent tillskrivna dottern till Lyder Slatte och Ingrid Klasdotter Kyle, håller jag dottern Ingrid för osäker, eftersom hon eventuellt först dyker upp som ett tillägg i N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier, Döda ätter 7 (fol. 70r). En »Ingrid Slatte« nämns redan av von Dalin (1747–1761, del 3, band 1, s. 564, not m), men hennes senare tillagda patronymikon kan möjligen grunda sig i en gissning.

71 DMS (1972–, del 4:4, s. 128, 131, 137 och 165).

72 I det följande hänvisas till Almquist (1931–1976, del 4, band 1, s. 221, not 5 och s. 222, not 8).

73 Viktigt att ha i åtanke är dock, att användandet av årliga räntans uppgifter är förknippat med flera källkritiska problem. Framför allt eftersläpningar i namn, där exempelvis personer kvarstår många år efter sin död, medför svårigheter att fastställa när ägarövergångar skett och liknande. Kronologi och innehavare får därför betraktas med ett visst mått av skepsis.

1579, men även 1582, då han bör vara avliden.⁷⁴ Han efterträds därefter av en hustru Margareta eller Märeta 1583–1585 och 1589–1591.⁷⁵ Under mellanåren står först Bengt Slatte (1586) och sedan Peder Bagge (1587–1588) som ägare.⁷⁶ För Frödingehult gäller samma kronologi, men med den skillnaden, att hustru Margareta även åren 1587–1588 redovisas för hemmanet.⁷⁷ Särskilt bör framhållas, att Brantestad och Frödingehult 1589 påträffas under rubriken »hustru Margretes Slattes L[andbor]«.⁷⁸

- Vad gäller Främsteby står Nils Slatte som ägare fram till 1574, men ersätts åren 1575–1576 i stället av Erik Slatte.⁷⁹ Lars Lukasson skrivs sedan för hemmanet i årliga räntan 1579 och 1582, och däremellan hans icke namngivna hustru 1581.⁸⁰ Perioden 1583 till 1591 uppges Främsteby tillhöra hustru Margareta eller Märeta, som uttryckligen kallas Lars Lukassons änka 1588–1590.⁸¹
- För perioden 1592–1596 finns varken uppgifter om Brantestad, Frödingehult eller Främsteby i årliga räntan. 1597–1600 hittar vi Palne Erikssons [Rosenstråle] änka Beata Trulsdotter [Ravnäsätten] skriven för de två förstnämnda hemmanen, medan den redan 1596 avlidne Palne Eriksson själv uppges som ägare till Främsteby 1597–1599, och hans änka år 1600.⁸² Samtliga gårdar har i årliga räntan 1601 övergått till Hans Strang, vilken redan i frälselängder föregående år förekommer som deras innehavare.⁸³

Att den hustru Margareta som omnämns i årliga räntan för gårdarna i Sevede härad var Lars Lukassons änka, får anses vara klarlagt. Att denna Margareta innehade frälsegods som kom från ätten Slatte, är vidare ett argument för att

74 RA, Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1579:5 (fascikel 4, fol. 55v) och 1582:5 (fascikel 1; fol. 51r).

75 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1583:10 (fascikel 1; fol. 55v), 1584:4 (fol. 59v/maskinfol. 159v), 1585:15 (årliga räntan, fol. 56v), 1589:6 (fascikel 3; fol. 58r), 1590:6 (fascikel 3; s. 118) och 1591:4 (fol. 206v).

76 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1586:2 (fol. 59v–60r/maskinfol. 62v–63r), 1587:1 (fascikel 3; fol. 62v) och 1588:15 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0047683_00110).

77 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1587:1 (fascikel 3; fol. 62v) och 1588:15 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0047683_00110).

78 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1589:6 (fascikel 3; fol. 58r).

79 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1574:13 (fascikel 1; fol. 70r), 1575:11 (fascikel 1; fol. 39v), 1575:11 (fascikel 2; fol. 53v) och 1576:7 (fascikel 1; fol. 60r).

80 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1579:5 (fascikel 4, fol. 60v), 1581:7 (fascikel 1; fol. 68v) och 1582:5 (fascikel 1; fol. 56r).

81 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1583:10 (fascikel 1; fol. 61v), 1584:4 (fol. 65v/maskinfol. 165v), 1585:15 (årliga räntan, fol. 62r), 1586:2 (fol. 66r/maskinfol. 69r), 1587:1 (fascikel 3; fol. 68v), 1588:15 (fascikel 2; opaginerad; RA bildid: A0047683_00117), 1589:6 (fascikel 3; fol. 63v), 1590:6 (fascikel 3; s. 131) och 1591:4 (fol. 211v).

82 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1597:10 (fascikel 1; fol. 64v), 1598:15 (fascikel 3; fol. 64r), 1599:3 (fascikel 3; opaginerad; RA bildid: A0047813_00189), 1600:15 (fascikel 4, fol. 65r), 1597:10 (fascikel 1; fol. 71v), 1598:15 (fascikel 3; fol. 70v), 1599:3 (fascikel 3; opaginerad; RA bildid: A0047813_00195) och 1600:15 (fascikel 4, fol. 71v).

83 Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1601:21 (fascikel 3; fol. 63r och 70r) och Fräls- och rusttjänstlängder –1632 19 (s. 1606 och 1608).

hon tillhörde just denna ätt, vilket också styrks av att hon vid ett tillfälle benämns med släktnamnet Slatte. Den tolkning som enligt min bedömning ligger närmast till hands, är att hemmanen Brantestad, Frödingehult och Främsteby genom arv samlats hos Lyder Slattes dotter Margareta, men i och med hennes äktenskap disponerades av hennes man, Lars Lukasson. Först efter att hon blev änka tog hon dem själv i besittning. Att Margaretas styvfar Peder Bagge tidvis står skriven för hemmanen kan kanske förklaras av att han eventuellt vid något tillfälle var hennes förmyndare. Efter Margareta Lydersdotters död ärvdes hemmanen av hennes systerdotter Karin Bagge, gift med Hans Strang, eftersom Margaretas dotter Ingeborg var född utomäktenskapligt och därför inte arvsberättigad.

Även de tidigare berörda frälsehemmanen Lundby och Hackerstad i Å socken (Björkekinds härad, Östergötland), som fru Margareta nyttjat till sätesgårdar, kan möjligtvis vara gammalt Slatte-gods. Åtminstone ägdes gårdarna 1543 av Margaretas förmodade farbror Bengt Slatte.⁸⁴

Slutligen kan nämnas, att fler exempel finns på småländska gårdar, som förefaller ha övertagits av Lars Lukasson från olika medlemmar av Slatteätten, men där jag inte kunnat styrka att Margareta Lydersdotter eller Henrik Nilsson senare innehaft dem.⁸⁵

Namnet Lyder

Även det ovanliga namnet Lyder som gavs till Ingeborg Eriksdotters äldste son kan ge en antydning om hennes ursprung. Som bekant följde namngivningen i äldre tider särskilda mönster, där barn fick namn efter äldre släktingar. Valet av förnamnet Lyder kan lämpligen förklaras av att det förekommer inom ätten Slatte. Såvida hypotesen om fru Margaretas identitet stämmer, skulle alltså Ingeborgs son vara uppkallad efter sin mormors far, Lyder Slatte, vilket inte alls vore otänkbart. Det är dessutom mer troligt, än att han namngetts efter sin mormors morfar, som tidigare antagits.⁸⁶

Henrik Nilssons självdeklaration

Ett sent påträffat fynd i samlingen *Frälse- och rusttjänstlängder –1632* undanröjer de sista tvivlen, om några sådana skulle kvarstå, rörande fru Margaretas till Lundby identitet. I en däri odaterad självdeklaration skriver nämligen Henrik Nilsson [min kursivering]: »Theße Efftter^{ne} Godz haffuer Minn Salighe Swära, *Frw Margretta Lyders doter* giffuit sinn doter, *Jnngeborgh Erickzdoter*«. Sedan följer en lista över ett flertal frälsehemman i Västergötland, Småland och

84 Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 778 och 906).

85 Tyretorp och Skråphem (nu Alsta) i Frödinge socken (Sevede härad) samt Eke i Eke socken (Uppvidinge härad), se Landskapshandlingar, Smålands handlingar 1579:5 (fascikel 4, fol. 55v), 1583:1 (fascikel 1; fol. 85r) och Almquist (1931–1976, del 4, band 1, s. 222, not 8).

86 Mosén (2009, s. 212).

Östergötland, samt hur mycket var och en av dem räntade.⁸⁷ Detta dokument bekräftar slutgiltigt hypotesen att fru Margareta till Lundby och Margareta Lydersdotter [Slatte] var en och samma person.

Henrik Nilssons förteckning upptar bland annat sex frälsehemman i Kinds och Marks härad i Västergötland.⁸⁸ Att Ingeborg Eriksdotter erhållit gårdarna från sin mor förklarar varför Henrik Nilsson, som annars uteslutande anträffas i en östgötsk kontext, förekommer som ägare till de flesta av dessa hemman i en frälselängd 1606.⁸⁹ Utöver fyra gårdar som verkar leda sitt ursprung från ätten Rosenstråle, en utjord i Östra Hargs socken (Åkerbo härad, Östergötland) och en gård i Sörby, Kuddby socken (Björkekinds härad, Östergötland), varav den sistnämnda 1604 ägdes av Henrik Nilsson, återfinns i självdeklarationen ett mycket välbekant frälsehemman: Lundby i Å socken (Björkekinds härad).⁹⁰

Avslutning

Denna artikel har syftat till att klarlägga släktbakgrunden för de adliga ätterna Reuters gemensamma stammor Ingeborg, gift med fogden Henrik Nilsson, som var verksam i Östergötland decennierna före och efter sekelskiftet 1600. Om Ingeborgs liv har inga egentliga nyheter här kunnat presenteras, annat än att hon troligtvis avled omkring 1632. Att Ingeborgs patronymikon verkligen var Eriksdotter har däremot kunnat fastställas, även om frågan om vem som var hennes far tills vidare får lämnas obesvarad. Genomgång av äldre adelsgenealogier visar att traditionerna om Ingeborgs koppling till namnet Bagge och ätten Bagge af Berga är förhållandevis sentida, från 1700-talets början respektive tiden kring år 1800.

Mycket av artikelns fokus har legat på Ingeborg Eriksdotters mor, vars identitet har varit en nyckelfråga för att kunna bringa klarhet i Ingeborgs bakgrund. Tidigare forskning har uppdagat, att Ingeborg var en utomäktenskaplig dotter till frälsekvinnan »fru Margareta till Lundby«. Vissa argument har i litteraturen framförts om att fru Margaretas föräldrar sannolikt var paret Anders Bagge och Malin Slatte. I föreliggande artikel har emellertid konstaterats att denna slutsats varit förhastad. Iakttagelser i samtida släkttavlor tyder i stället på att fru Margare-

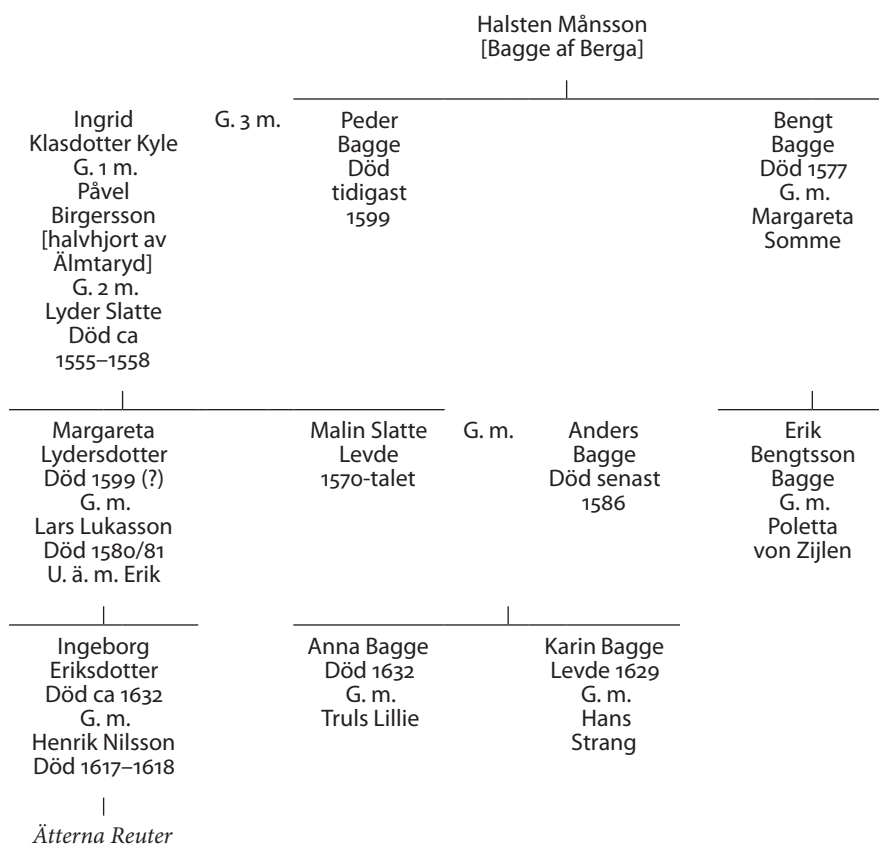
87 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 29 (fascikel 3; opaginerad; RA bildid: A0065538_00139).

88 Roasjö (»Roghasiö») kyrkby i Roasjö socken, Tyggestorps kyrkby i Tranemo socken, Bredgården i Holsljunga socken, Gunnarsjö(?), »Glumsiö») kyrkby i Gunnarsjö(?), »Glumsiö») socken, Bygården i Kinnarumma kyrkby i Kinnarumma socken och Ramslätt (»Ramßhwlltt») i Fritsla socken.

89 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 25 (fol. 76r), där det dock uppges att hemmanen ska ha vederkänts av Seved Ribbing på Kungl. Maj:ts befallning. Gården i Gunnarsjö(?) saknas i längden. Av en rannsakningslängd 1608 att döma, innehade även Henrik Nilsson ett kronohemman i Kinnarumma kyrkby (Frälse- och rusttjänstlängder –1632 25, s. 8).

90 Frälse- och rusttjänstlängder –1632 16 (s. 470–471). Två frälsehemman i Åkarp (»Åkatorp») i Lönneberga socken (Aspelands härad, Småland) och två hemman i Malma i Västra Eneby socken (Kinda härad, Östergötland) har anknytning till Palne Eriksson [Rosenstråle], se Almquist (1931–1976, del 3, band 1, s. 456, not 8 och del 4, band 1, s. 202, not 16) och Elgenstierna 1925–1936, band 7, s. 359).

ta i själva verket hette Margareta Lydersdotter och tillhörde den östgötabaserade adelsätten Slatte. Denna teori har prövats genom en närmare granskning av gods-historik, adelsgenealogier, frälselängder och andra källor, vilket utmynnat i ett flertal skäl till stöd för att den framställda hypotesen om fru Margaretas identitet ska betraktas som korrekt. Ingeborg Eriksdotter var således en utomäktenskaplig dotter till Margareta Lydersdotter och hade sin släktbakgrund i ätten Slatte. Huruvida Ingeborg föddes före eller efter Margaretas äktenskap med Lars Lukasson är oklart. Ingeborgs morfar var befallningsmannen och häradshövdingen Lyder Slatte, som sedan hennes äldsta son uppkallades efter. Hans förnamn Lyder kom därigenom att bli ett återkommande namn inom adliga ätten Reuter af Skälboö. Artikelns genealogiska resultat sammanfattas i TAVLA 3. ■

Tavla 3. Släkttavla (urval) över personer i artikeln.⁹¹

⁹¹ För årtalsangivelserna hänvisas generellt till artikeln respektive Elgenstierna (1925–1936, band 1, s. 192–193, 196), Elgenstierna (1925–1936, band 7, s. 334) och Almquist (1931–1976, del 3, band 2, s. 1217). Om Påvel Birgersson och hans änka som var omgift med Lyder Slatte, se Almquist (1972, s. 82). Sannolikt var denna änka Ingrid Klasdotter Kyle eftersom Lyder Slatte bevisligen

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

[KB =] Kungliga biblioteket

Rålambska samlingen
Folio volym 12

[RA =] Riksarkivet i Marieberg/Täby

Boskaps- m fl längder (SE/RA/5119)
Volym 3:24 och 3:25
Frälse- och rusttjänstlängder -1632 (SE/RA/5113)
Volym 15, 16, 19, 25 och 29
Genealogica (SE/RA/750001)
Volym 3, 41 (Utter Collectanea Genealogica), 50 (Jonas Bures släktbok), 79, 110 och 156
Landskapshandlingar (SE/RA/5121/5121.)
Smålands handlingar 1574:13, 1575:11, 1576:7, 1579:5, 1581:7, 1582:5, 1583:1, 1583:10, 1584:4, 1585:15, 1586:2, 1587:1, 1588:15, 1589:6, 1590:6, 1591:4, 1597:10, 1598:15, 1599:3, 1600:15 och 1601:21
Östergötlands handlingar 1580:5, 1581:3, 1583:11, 1584:12, 1585:10, 1586:16, 1587:8, 1588:14, 1589:7, 1590:12, 1591:7, 1593:1, 1597:6, 1598:5, 1599:11, 1599:16, 1600:11, 1602:8, 1603:8A, 1604:14A och 1606:1A
Sandbergska samlingen (SE/RA/5444)
FF:14
Skoklostersamlingen (SE/RA/720795)
E 8676 (Folio nr 57)
Strödda domböcker och rättegångshandlingar (SE/RA/130)
Volym 6 och 27

[RHA =] Riddarhusets arkiv

[Anna Persdotters (Bielke) släktbok =] Genealogiska anteckningar sammanställde av Anna Pärssdotter Bielke
Volym 1
N. W. Marks von Würtembergs konceptgenealogier
Döda ätter volym 6 och 7
Levande ätter volym 1
Originalgenealogier
Volym 11
Originalgenealogier i kapslar
Volym 1
Palmschölds genealogiska samlingar
Volym 1 och 4
Peringskiölds genealogier
Volym 1 och 3
Riddarhusdirektionen
HIII:2 (Otto Adelfborgs utredningsmaterial)
von Schantz genealogier
Volym 1 och 3

var hennes man när Lyder omtalas som gift med Påvels tidigare hustru. Det stöds också av Genealogica 3 (fol. 45v), där Påvel Birgerssons hustru uppges ha hetat just Ingrid. Att Lyder Slatte bör ha avlidit senast 1558 grundas i att Ingrid ensam framträdde vid ett jordabyte detta år, se regist av brevet i Genealogica 79 (fol. 37v). Ingrid Klasdotter Kyles dödsår är hämtat från en pe-lare i Örtomta kyrka, där texten »I: K: D: Kyle« och årtalet 1592 med latinska siffror står skrivna.

Schönfelts genealogier

Volym 1 och 7

Utdrag ur Göta hofrätts arkiv, småländska domböcker, Växjö domkapitels arkiv m. fl. av fru H. Friberg och P.G. Vejde

[Volym 1]

[Utdrag ur lagmansdomböcker 1558–1649, lagsagor 1601–1697 och domböcker för städer 1616–1700]

[Volym 1]

Åkersteins genealogier över introducerade ätter

Volym 3, 10 och 11

[UUB =] Uppsala universitetsbibliotek

[Den ämnesindelade handskriftssamlingen]

X 11, X 20 och X 21 (Anders Anton von Stiernmans Svecia Illustris)

Palmskiöldska samlingen

Volym 234 och 240

[VaLA =] Riksarkivet i Vadstena

Göta hovrätt: Advokatfiskalens arkiv (SE/VaLA/03825/03)

EVIIAAF:2 Samtliga härader 1595–1610

EVIICC:1 Östgöta- och Vadstena läns lagmansrätts renoverade domböcker 1607–1652

Örtomta kyrkoarkiv (SE/VALA/00483)

C:3 Födelse- och dopböcker 1790–1830

Tryckta källor och litteratur

Almquist, J. A., (1922–1923), *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630 med särskild hänsyn till den kamerala indelningen*, Meddelanden från Svenska Riksarkivet, Ny följd R:6, LIBRIS-ID: 8075391.

Almquist, J. A., (1931–1976), *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning*, Skrifter utgivna av svenska riksarkivet 1, Norstedts. LIBRIS-ID: 8200493.

Almquist, J. E., (1960), *Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden (1523–1611)*, Skrifter utgivna av Rättsgenetiska institutet vid Stockholms högskola 3. LIBRIS-ID: 8199097.

Almquist, J. E., (1972), »Om s. k. Bölja-ätter i Småland«, *Släkt och hävd 1972:2–3*, s. 73–94. LIBRIS-ID: 8262719.

Anrep, G., (1858–1864), *Svenska adelns ättar-taflor*. LIBRIS-ID: 482519.

Broocman, C. F., (1760), *Beskrifning öfwer the i Öster-Götland befintelige städer, slott, sokne-kyrkor, soknar, säterier, öfwer-officersboställen, jernbruk och prestegårdar, med mera*. LIBRIS-ID: 2407215.

von Dalin, O., (1747–1761), *Svea rikes historia ifrån dess begynnelse till våra tider [...]*. LIBRIS-ID: 2408593.

Djurklou, G., (1877), »Den med sköldebref förlänade men ej å riddarhuset introducerade Svenska Adelns Ättartaflor«, s. [III]–XXXVII i C. Silfverstolpe, (utg.), *Historiskt bibliotek*, del 3. LIBRIS-ID: 19972692.

[DMS =], *Det medeltida Sverige*, (1972–), utgiven av Kommittén för det medeltida Sverige. LIBRIS-ID: 8200809.

Edler, T., (1647), *Christliche Leich-Predigt: Auß dem Evangel. Luc. am 18. 13. Bey sehr Volck-reicher und Hochansehnlicher Leich-Begängniß Des Hoch-Edlen und Gestrengen Herrn Lydert HinrichSohn Reuter [...]*.

- Elgenstierna, G., (1925–1936), *Den introducerade svenska adelns ättartavlor, med tillägg och rättelser*, Norstedt. LIBRIS-ID: 8576.
- Gillingstam, H., (1985), »Dalregementets officerare och underofficerare 1542–1699«, *Personhistorisk tidskrift* 1985:3/4, s. 15–17. LIBRIS-ID: 3422782.
- [SBL =], (1918–), *Svenskt biografiskt lexikon*, B. Boëthius, B. Hildebrand & G. Nilzén, (red.), Svensk biografiskt lexikon. LIBRIS-ID: 8200870.
- Hagberg, J., (red.), (2019), *En utfärdspredikan över Johan Hindrickson Rytter till Levene och Bes-torp 1644*, Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie 95. LIBRIS-ID: 9k2v41467xjc7ptp.
- Mosén, H., (2009), »Henrik Nilssons andra hustru Ingeborg: Om adliga ätterna Reuters ur-sprung på mödernet«, *Släktforskarnas årsbok 2009*, s. 205–214. LIBRIS-ID: 11843237.
- Petri, G., (1926–1962), *Kungl. Första livgrenadjärregementets historia*, Norstedt. LIBRIS-ID: 54107.
- Prytz, A. J., (1645), *En vthferdz predikan öfwer the ädle och wälb. h. Johan Hindrickson [...]*. LIBRIS-ID: 10459507.
- Prytz, A. J., (2019), »En vthferdz predikan öfwer the ädle och wälb. h. Johan Hindrickson [...], s. 70–123 i Hagberg (2019).
- Rosman, H., (1897), *Rasmus Ludvigsson som genealog*. LIBRIS-ID: 486494.
- Samuelson, J., (1993), *Aristokrat eller förädlad bonde?: Det svenska frälsets ekonomi, politik och sociala förbindelser under tiden 1523–1611*. LIBRIS-ID: 7677606.
- Samuelson, J., (2001), »Adeln i norra Allbo: I storgodsens skugga«, *Väre-ndsbygder 2001*, s. 62–77. LIBRIS-ID: 3747385.
- Silfving, J., (1958–1960), »Släkterna Hjort (”Hiorth”), ”halvhjort” och ”hjorthuvud” i Småland«, *Genealogisk Tidskrift* 5, s. 97–120, 129–143, 153–161 och 225–238. LIBRIS-ID: 427277.
- Sjödin, L., (1950), »Några skriftstudier i kammararkivets landskapshandlingar«, s. 387–407 i *Donum Boëthianum: Arkivvetenskapliga bidrag tillägnade Bertil Boëthius 31/1 1950*. LIBRIS-ID: 8198671.
- [Sveriges kyrkor =] (1912–), *Sveriges kyrkor: Konsthistoriskt inventarium*, Riksantikvarieämbe-tet & Kungl. Vitterhets historie och antikvitetsakademien. LIBRIS-ID: 112526.
- Theutenberg, B. J., (2019), »Johan Rytters omgivning, genealogi och ägarförhållanden«, s. 46–69 i Hagberg (2019).
- Widegren, P. D., (1817–1829), *Försök till en ny beskrifning öfver Östergöthland*. LIBRIS-ID: 281887.
- [ÄSF =], (1957–2013), *Äldre svenska frälseläkter*, Riddarhusdirektionen. LIBRIS-ID: 12869.

Internetresurser

Rosenbalck, N., (2003), *Anbytarforum – Forum – Personrelaterat – Släktnamn – Introducerad adel, Introducerad adel -B – Bagge af Berga – Bagge af Berga*. URL: <https://forum.rotter.se/index.php?topic=65227.msg930178#msg930178>. Besökt: 6 juni 2023.